

VANHEMMAT MONI-ILMEINEN VAIKUTTAJA KILPAURHEILUUN SOSIAALISTUMISESSA

OUTI AARRESOLA, NIILO KONTTINEN

Yhteysthenkilö: Outi Aarresola Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus, Rautpohjankatu 6, 40700 Jyväskylä
Puh. 040-672 5515. Sähköposti: outi.aarresola@kihu.fi

TIIVISTELMÄ

Aarresola, O., Konttinen, N. 2012. Vanhemmat moni-ilmeinen vaikuttaja kilpaurheiluun sosiaalistumisessa. Liikunta & Tiede 49 (6), 29–35.

■ Nuorisourheilussa vanhemmat on perinteisesti nähty harrastuksen mahdollistajana. Tutkimukset ovat osoittaneet, että lasten harrastuksen muuttuessa myös vanhempien rooli muuttuu. Mitä intensiivisempi harrastus on, sitä tiiviimmin myös vanhemmat osallistuvat harrastukseen. Vanhemmat on aiempaa vahvemmin tunnustettu nuorisourheilun yhdeksi toimijaksi myös käytännön urheiluelämässä.

Tässä artikkelissa tarkastellaan vanhempien roolia ja merkitystä nuorten kilpaurheiluun sosiaalistumisessa. Tutkittavia osa-alueita olivat vanhempien urheilutausta, kokemus vanhempien vaikuttavuudesta ja vanhempien osallistuminen. Tutkimusaineisto muodostui 14–15-vuotiaille kilpaurheilijoille tehdystä kyselystä, johon vastasi 2430 jalkapallon, jääkiekon, koripallon, yleisurheilun ja maastohiihdon lisenssiurheilijaa.

Aineiston tilastollinen analysointi perustui kahden aineistosta konstruoidun, eri tasolla harrastavan ryhmän – tosikisaajien ja harrastekisaajien – vertailuun. Tosikisaajien vanhemmat olivat harrastekisaajien vanhempia useammin 1) kilpaurheilutaustaisia, 2) vaikuttaneet vahvasti nuoren kiinnostukseen urheiluharrastusta kohtaan sekä 3) osallistuneet eri tavoin nuoren harrastukseen. Kokonaisuudessaan lajien väliset erot muodostuivat suuremmiksi kuin erot tosikisaajien ja harrastekisaajien kesken. Vanhemmat näyttäytyivät erityisen merkittävänä maastohiihtäjien urheiluun sosiaalistumisessa, jalkapalloilijoilla vähiten merkittävänä.

Tulokset vanhempien monitahoisesta vaikuttamisesta ja osallistumisesta antavat aihetta pohtia, voidaanko vanhempien osallisuutta tarkastella kaikissa lajeissa vain perinteisen kuljettamisen, kustantamisen ja kannustamisen kautta. Nuorten urheilijoiden vanhempiin kohdistettavien toimenpiteiden suuntaamiseksi olisi arvokasta ymmärtää nuoren kilpaurheilun ja perheen välistä monitahoista dynamiikkaa.

Asiasanat: sosiaalisaatio, kilpaurheilu, nuoret, vanhemmat

JOHDANTO

Kilpaurheilu herättää sekä harrastuksena että keskustelunaiheena intohimoja. Kilpaurheilu voidaan nähdä eräänlaisena liikuntakulttuurin ”kovana ytimenä” tai yhtenä ”tienä” kunnon ja hyvinvoinnin rinnalla (Pekkala & Heikkala 2007). Nuorten kilpaurheilun pohdittavia kysymyksiä ovat esimerkiksi kilpailullisuus, drop out sekä lahjakaiden tunnistaminen ja tukeminen. Samaan aikaan aikuisurheilun käytännöt valuvat nuorisourheiluun (ks. esim. Fraser-Thomas, Côté & Deakin 2008). Nuorten urheilun tavoitteet ovat kuitenkin eriytyneet. Kirjavoituminen näkyy myös urheilun järjestäjien linjauksissa.

ABSTRACT

Aarresola, O., Konttinen, N. 2012. Parents as a multifaceted factor in the socialization into competitive sports. Liikunta & Tiede 49 (6), 29–35.

■ In youth sports, parents are traditionally seen as being a source of practical support. However, research results have shown that the role of parents changes with the development of a child's sports participation. The more intensive the hobby, the more intensively parents are involved. In sports politics as well, parents are more recognized than previously as player in youth sports.

This paper examines the role and significance of parents in the socialization of youths into sports. More specifically, the research questions include the parents' own sporting background, experience of the parents' impact and the parents' involvement. The research data consists of a survey sent to 14 to 15 year old licensed participants of football, ice hockey, basketball, athletics and cross country skiing. The questionnaire was answered by 2430 young athletes.

Statistical analysis of the data was based on a comparison between two groups at different participation levels in each sport. The groups were constructed from the data and are labelled “competitive participants” and “recreational participants”. In comparison to the parents of recreational participants, the parents of competitive participants 1) more often had a sporting background themselves, 2) more often had a strong impact on the young athletes' interest in sports and 3) were more involved in the sports of their child. All together, the differences between the studied sports were even more significant than the differences between participation groups. The parents were especially significant in the socialization of cross country skiers, and they were the most indifferent when it came to football.

The results show multifaceted impacts and levels of involvement by parents. Thus, there is a reason to rethink the parents' traditional support role of transportation, financing and encouragement. It would be valuable to understand the complex dynamics between competitive sports and family life when considering actions aimed at the parents of young athletes.

Key words: socialization, competitive sports, youth, parents

Yhtälö kaikille mahdollisuuksia luovasta ja toisaalta myös menestykseen tähtäävästä nuorisourheilusta on vaikea.

Nyt 2010-luvulla suomalaisen urheilun muutokset näkyvät myös nuorisourheilussa. Suomen Liikunta ja Urheilu, Nuori Suomi ja Kunto yhdistyvät uudeksi kattojärjestöksi, joka pyrkii neljällä strategisella valinnalla toteuttamaan visiota maailman liikkuvimmasta urheilukansasta. Valinnat ovat 1) Seuratoiminnan laadun kehittämisen 2) Liikunnallisen elämäntavan edistäminen 3) Vaikuttaminen ja 4) Huippu-urheilu (Uusi liikuntajärjestö ry 2012). Liikunnallisen

elämäntavan edistäminen käsittää myös vanhempiin vaikuttamisen. Lisäksi vuonna 2010 Suomen Olympiakomitea ja Paralympiakomitea perustivat opetus- ja kulttuuriministeriön tuella Huippu-urheilun muutosryhmän elähdyttämään kilpa- ja huippu-urheilua. Tässä artikkelissa katset on suunnattu vanhempien osallisuuteen nuorten kilpaurheilussa. Näin tutkimuksen yksi tarkoitus on osallistua ajankohtaiseen järjestökentällä meneillään olevaan keskusteluun. Tutkimus on osa laajempaa tutkimushanketta, jossa tarkastellaan monitieteisesti nuoria urheilijoita. Hanketta toteuttaa Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU ja rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö.

Tässä artikkelissa tarkastellaan vanhempien merkitystä ja roolia nuoren kilpaurheilijan urheiluun sosiaalistumisessa. Tutkimuskysymyksinä ovat, millaisia yhteyksiä nuorten kilpaurheiluun on 1) vanhempien kilpaurheilutaustalla 2) nuoren kokemalla vanhempien vaikutuksella ja 3) vanhempien osallistumisella urheiluharrastukseen. Tarkastelu perustuu kahden eri tasolla harrastavan ryhmän vertailuun. Artikkelikiikaroi sosiaalistumista erityisesti kilpaurheilun näkökulmasta. On syytä tähdentää, että tutkimusasetelma ei sisällä arvoasetelmaa siitä, mitä liikunnan ja urheilun pitäisi olla, kenelle sitä pitäisi järjestää tai miten lapsia ja nuoria siihen tulisi sosiaalistaa.

Sosialisaatio käsitteenä

Sosialisaatiossa on kyse vuorovaikutuksesta, jossa yksilö kehittyy, kiinnittyy toisiin ihmisiin, mielipiteet ja tunteet muodostuvat sekä kieli omaksutaan. Samalla opitaan yhteisön toiminnan edellyttämiä yhteisiä normeja ja arvoja sekä sitä, mitä odotusarvoja yhteisöstä yksilöön kohdistuu. Nämä sisäistettyään yksilöstä tulee yhteisön jäsen. Sosiaalistuminen on siten myös sosiaalistumista yhteiskuntaan ja kulttuuriin, joka sisältää monenlaisia abstraktejakin tasoja. Yksilön sosiaalistuminen ei ole sikäli valinnainen prosessi, vaan se tapahtuu väijäämättä ja osin myös tiedostamatta (Antikainen 1998, 14, 103; Handel 2006, 16; Jokinen ja Saaristo 2004, 78–79).

Sosialisaatio on sosiologinen käsite, mutta sillä on vahvoja yhteyksiä sekä kasvatustieteisiin että psykologiaan (ks. esim. Handel 2006, 2; Saaristo & Jokinen 2004, 80). Tässäkin artikkelissa tutkimusaiheen – erityisesti urheilijaksi kehittymisen – tiimoilta on hyödynnetty myös urheilopsykologista kirjallisuutta, jossa painottuu sosiologista tulkintaa enemmän yksilönkehityksellinen näkökulma. Yhteisöön sosiaalistuminen onkin kehitystä, joka kulkee samanaikaisesti yksilön kehittymisen kanssa. Samalla kun opitaan ja tullaan tietoiseksi yhteisön odotuksista, yksilö kasvaa yhä enemmän erilliseksi, reflektoivaksi persoonaksi. Sosialisaatiolla on integroiva tehtävä ja yksilöllistymisellä erotteleva tehtävä. Nämä molemmat sosiaalisen kehittymisen prosessit ovat tärkeitä elämään sopeutumisen kannalta ja jatkuvat läpi elämän. (Damon 2006, 4). Sosialisaatiota tutkittaessa on lisäksi hyvä muistaa, että ihmiselämä on tarkoituksellista ja ihmiset asettavat varhaisvuosista lähtien tavoitteita toiminnalleen. Kulttuuri ja ympäristömme ihmiset vaikuttavat siihen, mitä tavoitteita asettamme ja mikä on meille mahdollista. (Antikainen 1998, 111–112). Durkheim (1980, 375) näkee asian siten, että yhteisön ideaalit saavat persoonallisia muotoja sitä mukaa, kun yksilönkin persoonallisuus kehittyy ja hänestä tulee autonomisen toiminnan lähde. Gerald Handel (2006, 12) ilmaisee asian yksinkertaisen tyhjentyvästi: biologinen potentiaali kehittyy sosialisaation kautta.

Varhaislapsuuteen ajoittuvassa primaarisosialisaatiossa lapsi kohtaa tämän maailman merkityksellisten toisten (significant others) – hänestä huolehtivien – ihmisten välityksellä. Lapsi samastuu merkityksellisiin toisiin ja sitä kautta sisäistää roolit ja asenteet. Samastumisen kautta lapsi myös oppii tunnistamaan itsensä. Primaarisosialisaatiota seuraa sekundaarisosialisaatio, jossa yksilö omaksuu uusia sosiaalisia osamaailmoja ja yhteiskunnallisia ilmiöitä sekä institutionaalisia kenttiä. Primaarisosialisaatio on yksilön kannalta tärkein vaihe, joskin sekundaarisosialisaatio on yhtä väistämätöntä. Sekundaarisosia-

lisaatio on vähemmän tunnelautunutta kuin primaarisosialisaatio ja se vaatii vähemmän samastumista toisiin. Sekundaarisosialisaatio rakentuu jo sisäistetyin maailman ja jo rakentuneen minuuden päälle. (Berger & Luckmann 1994, 150, 157–164). Näiden prosessien eroa kuvaa hyvin myös ajatus, että primaarisosialisaatiossa muodostuu persoonallinen identiteetti ja sekundaarisosialisaatiossa sosiaalinen identiteetti (Antikainen 1998, 104).

Myöhäismodernissa kulttuurissa sekundaarisosialisaation merkitys korostuu. Myöhäismoderni (late modernity, high modernity) yhteiskunta tarjoaa lukemattomia mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja minuuden rakentamiseen. Sosiaalisen elämän avoimuus, auktoriteettien moninaisuus ja toiminnan moniarvoistuminen johtavat siihen, että elämäntyylistä tulee tärkeä identiteetin ja päivittäisen toiminnan perusta. Erilaisissa konteksteissa valitaan erilaisia toimintatapoja ja tyylejä, esimerkiksi harrastuksissa ja tietyissä ihmissuhteissa. (Giddens 1991, 3–5, 83). Myös Antikainen (1998, 105) painottaa, että esimerkiksi rationaalinen harkinta tai muoti ja viehätys ohjailevat ryhmien toimintaa. Bergerin ja Luckmannin (1994) mukaan sekundaariset sisäistymät on kuitenkin helppo syrjäyttää, koska primaarisosialisaatio hallitsee maailmankuvaa. Tämä tekee erilaiset institutionaaliset pyrkimykset hankalaksi. (Berger & Luckmann 1994, 157–164).

Edellä esitetyt tulokset ovat tärkeitä lähtökohia tälle artikkelille. Artikkelissa keskitytään urheiluun sosiaalistumiseen (socialization into sport), vaikka urheilun ja sosialisaation suhdetta voidaan tarkastella laajemmin myös urheilun välinearvon kautta (socialization via sport) (Loy, McPherson & Kenyon 1978, 216). Urheiluseuratoimintaa tullaan varhaislapsuuden, primaarisosialisaation kokemusten kautta. Urheiluyhteisöt ovat tärkeitä kilpaurheilun sosiaalistaja, mutta toimivat pääasiassa sekundaarisosialisaation kentällä. Nuorten kilpaurheilussakin merkitykset rakentuvat primaarisosialisaatiossa sisäistetyin maailmankuvan päälle. Lapsen kasvaessa nuoreksi perhe ei häviä mihinkään, vaan säilyy muiden elämäntapojen ohella sosiaalisena ympäristönä. Tämän vuoksi perhekontekstin ymmärtäminen nuorten kilpaurheilussakin on erityisen tärkeää.

Urheilijaksi sosiaalistuminen prosessina ja kontekstissa

Urheilijaksi kehittymisestä (athlete development) on kansainvälistä kirjallisuutta runsaasti (esim. Bruner ym. 2008). Myös sosiaalistumisesta on kuvattu eri näkökulmia, jotka tässä artikkelissa jäsennetään kontekstuaalisiin ja prosessimaisiin tarkastelutapoihin. Kontekstuaalisissa tarkastelutavoissa urheilijaksi kehittymistä tutkitaan yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksena. Empiiriset tutkimukset pyrkivät ensisijaisesti tarkastelemaan sitä, *miten erilaiset tekijät vaikuttavat* yksilön sosiaalistumiseen. Prosessimallissa taas kuvataan sosiaalistumisen etenemistä esimerkiksi vaiheittain. Tällöin tutkimuksellinen mielenkiinto on kehityksessä harrastavasta lapsesta aikuiseksi urheilijaksi ja siirtymisessä vaiheesta toiseen.

Monet kontekstuaaliset mallit perustuvat alkujaan Bronfenbrennerin vuonna 1979 esittämään ekologiseen systeemitteoriaan, jossa yksilöä ympäröivät mikro-, meso- ja makrotason systeemit (ks. Härkönen 2007). Mallia ovat soveltaneet mm. Carlson (1988, 1993) tutkiessaan ruotsalaisia huippu-urheilijoita ja myös Henriksen ym. (2010) urheiluseuraa koskevassa tapaustutkimuksessaan. Edellä mainituissa tutkimuksissa urheilijan mikroympäristöön on luettu kuuluvaksi vanhemmat, ystävät, valmentaja, seura, koulu, naapurusto ja yleisesti ”urheiluilmapiiiri”. Laajempiin tasoihin kuuluvat mm. urheilujärjestöt, kansalliset kulttuurin erityispiirteet ja muut yhteiskunnalliset tekijät. Tässä artikkelissa keskitytään vanhempiin, eli tarkastelu on mikrotasolla.

Ajassa etenevässä, prosessimaista urheilijaksi sosiaalistumisen näkökulmaa edustavat sekä siirtymävaiheisiin (career transitions) liittyvä tutkimus, (esim. Lavallee & Wylleman 2000), että myös kykyjen kehittymistä (talent development) psykososiaalisesta näkökulmasta

käsittelevä tutkimus (esim. Côté 1999, ks. myös Bloom 1985). Esimerkiksi Côté & Hay (2002) ovat esittäneet, että sosiaalistuminen urheiluun kulkee yleisesti kokeiluvuosien (sampling years) kautta erikoistumisvuosiin (specializing years), joista taas siirrytään panostusvuosiin (investment years). Kokeiluvuosina lapset harrastavat monia lajeja ja tärkeimpiä motivoivia tekijöitä ovat ilo ja hauskuus. Pääpaino on leikinomaisessa harrastamisessa. Erikoistumisvuosina harrastetut lajit vähenevät ja tavoitteellinen harjoittelu lisääntyy. Panostusvuosina tähdätään selkeästi urheilu-uralle. Jokaisessa vaiheessa on mahdollista kadota kenttien ulkopuolelle (drop out) tai siirtyä harrastevaiheeseen (recreational years).

Côtén ja Hayn (2002) malli on sinänsä yksinkertainen – ja esitystavassaan harhaisen suoraviivainen. Sosiaalistuminen etenee kyllä ajassa, mutta ei aina vaiheittain lineaarisesti. Malli tarjoaa kuitenkin hyvän apuvälineen sosiaalisaation prosessimaiseen hahmottamiseen. Se tähdentää sitä, että sosiaalistumisen edetessä *harrastamisen luonne muuttuu*. Tätä näkökulmaa ei ole kyetty tavoittamaan kaikissa urheilun sosiaalisaatiotutkimuksissa. Psykologisessa kirjallisuudessa muutosta kuvataan useimmiten yksilönkehityksen ja henkilökohtaisen suhteen näkökulmasta, mutta tässä artikkelissa vaiheista toisiin etenemistä hahmotetaan myös kulttuurisessa kehyksessä. Kontekstuaalisen mallin kuvaamat vaikuttavat tekijät, niiden merkitys ja rooli myös muuttuvat ajassa.

Antikaisen (1998) arvion mukaan sosiaalisaatioteorian ja empiirisen tutkimuksen välit ovat sen verran mutkikkaat, ettei sosiaalisaatiosta voida suoraan johtaa sosiaalisen käyttäytymisen tai yksittäisen ilmiön selityksiä. Sosiaalisaatiota tulee pitää teoreettisena yleiskäsitteenä, mutta empiirisessä tutkimuksessa tarvitaan rajoittuneempia tutkimuskäsitteitä. (Antikainen 1998, 103.) Tässä artikkelissa lähestytään sosiaalistumista kontekstuaalisesti vanhempien roolin ja merkityksen kautta. Tätä kontekstia tarkastellaan urheilijaksi kehittymisen prosessissa keskittyen tutkimusjoukon mukaisesti harrastamisen erikoistumisvaiheeseen.

Vanhemmat ja urheiluun sosiaalistuminen

Perheen ja erityisesti vanhempien merkitystä liikuntaan tai urheiluun sosiaalistumisessa on tutkittu paljon ja sosiaalisaatioagentteina vanhemmat nähdään erittäin merkittävänä. Tutkimuskirjallisuudessa puhutaan toisinaan vanhemmista, toisinaan perheestä. Tässä yhteydessä käsitteitä ei analysoida sen kummemmin, mutta todetaan kuitenkin, että vanhemmilla viitataan luonnollisesti erityisiin henkilöihin, kun taas perheeseen kuuluvat myös sisarukset ja se on yhdenlainen sosiaalinen ympäristö, jossa nuori urheilija kasvaa. Perheen rooli ja vaikutus urheilijaksi kehittymisessä on dynaaminen kokonaisuus. Harrastuksen edetessä harrastamisen luonne muuttuu, perheenjäsenien roolit muuttuvat ja myös näiden vaikutussuunnat saavat uusia muotoja. Tässä yhteydessä luodaan lyhyt katsaus erilaisiin ”perhetehtäviin”, jotka vaikuttavat kilpaurheilijaksi sosiaalistumiseen. Koska tutkimuskohteena ovat kilpaurheilijat nuoret, on näkökulma haettu urheilijaksi kehittymisen tutkimuksista. On haluttu jäljittää, mikä on ominaista erityisesti huippu-urheilijaksi kehittymisen mahdollistavassa sosiaalistumisprosessissa.

Yksi tutkituimmista urheiluun liittyvistä taustatekijöistä lienee vanhempien oma liikunnallisuus. Myös vanhemman *kilpaurheilutausta* on selvästi yhteydessä siihen, että jälkikasvu kilpaurheilee (esim. Rautava ym. 2003). Vaikka vanhempi ei enää itse harrastaisi urheilua aktiivisesti, vaikuttaa vanhemman suhtautuminen urheiluun ja urheilusaavutuksiin myös lasten suhtautumistapaan – esimerkiksi kilpailuorientaatio ”periytyy” (ks. Liukkonen 1998, 63). Koskea (2004) mukailten voidaan puhua kilpaurheilun sosiaalisesta maailmasta ja siihen sosiaalistumisesta; lapsi aistii vanhempien tärkeänä pitämät asiat, kuulee esimerkiksi tarinoita urheilusuorituksista ja seuraa vanhemman kanssa urheilua arjen keskellä.

Vanhemmat osallistuvat myös käytännössä monella tapaa lasten urheiluharrastukseen. Varhaislapsuudessa liikuntakokemukset muodostuvat yhdessä vanhemman kanssa. Vanhemmat toimivat usein myös alullepanevana voimana organisoituun urheiluharrastukseen kiinnittyessä (esim. Baxter-Jones & Maffulli 2003). Nykyään vanhempien merkitys urheiluun kiinnittymisessä korostuu entisestään, koska seuratoimintaan tullaan yhä nuorempina. Kansallisen liikuntatutkimuksen (2010, 15) mukaan 3–6-vuotiaista lapsista 29 % harrastaa urheilua ja liikuntaa urheiluseurassa. On selvää, että tässä vaiheessa vanhemmat luovat edellytykset urheilutoimintaan osallistumiselle.

Kun urheilutoimintaan on tultu mukaan, vanhemmat voivat edesauttaa harrastamista tukemalla sekä henkisesti että käytännössä. Useissa tutkimuksissa on raportoitu vaatimusten perheen suuntaan kasvavan merkittävästi, kun kilpaurheilun polulla siirrytään kokeiluvaiheesta erikoistumisvaiheeseen. Erityisesti vanhempien taloudellinen ja ajallinen resursointi kasvaa. Kilpaurheilun polulla harrastuksesta tulee ennen pitkää koko perheen projekti. Aikaressurssina tarkasteltuna vanhempien rooli näkyy mm. harjoituksiin kuljettamisena, kisoissa mukana olemisena ja ”huoltojoukoissa” toimimisena. Joissakin tapauksissa vanhemmat myös valmentavat tai urheilevat lapsen kanssa itse. Ajankäytön vaatimukset kuitenkin vaihtelevat lajeittain ja ovat kytöksissä esimerkiksi harjoitusmatkojen pituuteen ja lajin kilpailukalenteriin. Tutkimuksissa onkin raportoitu perheen arkirutiinien ja perheen loma-aikojen mukauttamisesta kilpaurheilun sopivaksi. Vanhempien emotionaalinen tuki näyttäytyy lähinnä keskusteluna ja ylipäätään harrastuksessa läsnä olemisena. Vanhempien rooli on myös ohjata urheilun-uran ja muun elämän tavoitteenasettelua. (Côté 1999; Kay 2000; Kirk, O’Connor, ym. 1997; Soini 2011; Wolfenden & Holt 2005)

Urheiluharrastuksen taloudelliset vaatimukset lisääntyvät siirtäessä kokeiluvaiheesta ensin erikoistumisvaiheeseen ja siitä vielä panostusvaiheeseen. Kilpaurheiluharrastus johtaa helposti tuhansien eurojen kuluihin vuositasolla. Rahaa tarvitaan muun muassa vaatteisiin ja varusteisiin, harjoittelumaksuihin, lisenssiin, kismaksuihin ja -matkoihin. Monet vanhemmat ovat kuitenkin valmiita panostamaan lasten harrastuksiin ja tinkimään jostain muusta. Pahimmillaan vanhemmat kuitenkin kokevat taloudellista ahdingkoa johtuen kilpaurheiluharrastuksen kuluista. (ks. Kay 2000; Kirk, Carlson, ym. 1997; Purohaho 2006) Vähän kuitenkin tiedetään siitä, kuinka usein nuoren lupaavan urheilijan ura katkeaa kustannuksiin.

Kilpaurheilun taloudelliset ja ajalliset vaatimukset ilmenevät osin myös siten, että perheen sosioekonomisen aseman on havaittu olevan yhteydessä urheiluharrastukseen. Länsimaisissa yhteiskunnissa liikuntaa harrastavat lapset, kuten myös kilpaurheilijat, tulevat muita useimmin korkeista sosiaaliluokista ja kahden vanhemman perheistä (esim. Kay 2000; Lehmuskallio 2007; Laakso ym. 2006; Baxter-Jones & Maffulli 2003; vrt. Carlson 1988). Tässä artikkelissa ei kuitenkaan tarkastella perheen sosioekonomisia tekijöitä, vaan keskitytään sisällöllisesti urheiluun liittyviin tekijöihin. Tutkimuskysymyksinä ovat, millaisia yhteyksiä nuorten kilpaurheilun (on 1) vanhempien kilpaurheilutaustalla 2) nuoren kokemalla vanhempien vaikutuksella ja 3) vanhempien osallistumisella urheiluharrastukseen. Näitä tekijöitä verrataan kahdella ryhmällä, joista kerrotaan seuraavassa tarkemmin.

TUTKIMUSAINESTO JA MENETELMÄT

Tutkimuksen perusjoukon muodostavat vuonna 1995 syntyneet jalkapallon, jääkiekon, koripallon, yleisurheilun ja maastohiihdon lisenssiurheilijat. Tutkimusaineisto kerättiin postikyselyllä kevätkesällä 2010, joten vastaajat olivat vastaushetkellä 14–15-vuotiaita. Kyselyyn vastasi 2430 urheilijaa, 813 tyttöä ja 1617 poikaa. Vastausprosentti oli 20,5 (vastaajista tarkemmin, ks. Aarresola & Kontinen 2012).

Tutkimuksessa tarkasteltiin eroa tavoitteellisesti kilpaurheilijain

nuorten ja muiden välillä. Ensin mainitut poimittiin aineistosta neljän muuttujan avulla, kustakin sukupuolesta ja lajista erikseen (esim. jalkapalloilijatytöt, maastohiihtäjäpojat). Ehtona oli, että urheilija 1) kuuluu sarjakauden kokonaisharjoitusajan suhteen yläkvartiiliin JA/TAI 2) on osallistunut liiton toimintaan, mikä kyselyssä tarkoittaa lähinnä leiritystä (maastohiihdossa seuraleirejä ei laskettu mukaan). Lisäksi edellytettiin, että urheilija 3) pitää itseään vähintään samantasoisena kuin muut ikäisensä harrastajat JA että 4) uskoo harrastavansa lajia vielä 18-vuotiaana. Muuttujista harjoitusaika ja osallistuminen liiton toimintaan edustivat ulkoista tasotarkastelua, kun taas kokemus omasta tasosta ja tulevaisuuden odotukset ilmensivät nuoren henkilökohtaista kokemusta ja suhdetta kilpaurheiluun. Tällä tavoin saatiin kustakin lajista ja kustakin sukupuolesta – yhteensä siis kymmenestä eri osajoukosta – joukko, jota tässä tutkimuksessa päädyttiin nimeämään *tosikisaajiksi*. Tosikisaajien osuus kussakin lajissa vaihteli sukupuolittain välillä 31,1–51,5 %. Tosikisaajien osuus oli koripallossa muita alhaisempi. Tyttöjen ja poikien määrien erot eri lajeissa tasoittuivat koko aineistossa niin, että tosikisaajien osuudeksi tuli 44 % sekä tytöissä että pojissa. Tosikisaajien joukon ulkopuolelle jäivät urheilijat nimettiin *harrastekisaajiksi*. Harrastekisaajat ovat lajiliiton lisenssiurheilijoita, mutta eivät harrasta yhtä intensiivisesti kuin tosikisaajat. Kun tarkasteltiin vanhempien merkitystä sosiaalitusprosessissa, verrattiin näitä kahta aineistosta konstruoitua ryhmää, tosikisaajia ja harrastekisaajia, keskenään. Näin toimien pyrittiin tavoittamaan niitä asioita, jotka ovat yhteydessä nimenomaan huippu-urheilun mahdollistavaan kilpaurheiluun, eli olivat yhteydessä tosikisaajiin.

Vanhempien urheilutaustaa selvitettiin isän ja äidin osalta erikseen. Kysymyksessä oli viisi vaihtoehtoa: 1) ei ole harrastanut, 2) vain kuntoilumielessä, 3) piirikunnallisella tasolla tai alemmilla sarjatasoilla, 4) SM-tasolla ja 5) kansainvälisellä tasolla. Aineisto luokiteltiin uudelleen siten, että kahta ensimmäistä vastausvaihtoehtoa tarkasteltiin omana ryhmänään (ei harrastustaustaa tai kuntoilutausta) ja kolme viimeistä omanaan (kilpaurheiluusta). Lisäksi vanhempien tarkastelu yhdistettiin uuteen muuttujaan kodin urheilutaustaksi. Näin muodostui neljä luokkaa: 1) äiti ei/kunto + isä ei/kunto, 2) äiti ei/kunto + isä kilpa, 3) äiti kilpa + isä ei/kunto ja 4) äiti kilpa + isä kilpa. Ristiintaulukointiin ja khiin-neliö-testin sekä tarkemmin sovitettujen jäännösten (adjusted residuals) avulla tarkasteltiin tosikisaajien ja harrastajien eroja.

Vanhempien vaikutusta selvitettiin kysymyksellä, jossa nuoria pyydettiin arvioimaan eri henkilöiden vaikutusta urheilukiinnostukseen sekä harrastuksen aloitusvaiheessa että vastaushetkellä. Vaihtoehtona oli suuri vaikutus, vähäinen vaikutus ja ei lainkaan vaikutusta. Aineisto ristiintaulukointiin siten, että tarkasteltiin vanhempien osalta ”suuri vaikutus” vastanneita eri lajien, eri ryhmien ja eri harrastusvaiheiden kesken. Tilastollisia eroja tarkasteltiin ristiintaulukoinnilla ja khiin-neliö-testillä.

Vanhempien osallistumisesta kerättiin tietoa kysymyksellä, joka koostui 13 osallistumista kuvaavasta osiosta. Näihin osallistumisen vastausvaihtoehtoina oli 1) ei lainkaan, 2) satunnaisesti, 3) melko usein tai 4) jatkuvasti. Aineistolle suoritettiin pääkomponenttianalyysi, josta saatiin kolme osallistumista kuvaavaa dimensiota. Pääkomponentille ”tukijoukkona toimiminen” (P_1) latautuivat muuttujat: a) harjoituksiin/peleihin/kisoihin kuljettaminen, b) kotipelien/-kisojen seuraaminen, c) vieraspelien/-kisojen seuraaminen, d) harjoitusten seuraaminen, e) talkootoimintaan osallistuminen ja f) varusteiden huolto. Pääkomponentille ”lajin seuraaminen” (P_2) latautuivat muuttujat: g) lajin katsominen tv:stä, h) lajista keskusteleminen ja i) lajin seuraaminen tapahtumissa. Pääkomponentille ”organisointi” (P_3) latautuivat muuttujat: j) joukkueen/seuran johtamiseen liittyvät tehtävät, k) joukkueen/seuran valmentaminen, l) joukkueen/ryhmän huoltamiseen liittyvät tehtävät ja m) yhdessä pelaaminen/liikkuminen. Kolme pääkomponenttia selitti 56,7 % aineiston varianssista. Kullekin pääkomponentille laskettiin osiopiistemäärien keskiarvo. Muodostettuja komponentteja testattiin vielä alfa-reliabiliteetilla ($P_1=0,779$, $P_2=0,687$, $P_3=0,694$) ja faktoripistemuuttujan reliabiliteetilla ($P_1=0,829$, $P_2=0,809$, $P_3=0,713$). Näin tehty tilastollinen tiivistäminen havaittiin soveltuvaksi. Vanhempien osallistumista kuvaavat summamuuttujat ristiintaulukoitiin eri lajien sekä harrastusryhmien kesken. Lajin ja harrastusryhmän vaikutusta vanhempien osallistumiseen (kolme dimensiota) tarkasteltiin monimuuttujaisella varianssianalyysillä (MANOVA).

TULOKSET

Vanhempien harrastustausta oli selvästi yhteydessä nuoren harrastustasoon (Pearsonin khiin-neliö= 36,9, $df=3$, $p=0,000$). Koko tutkimusjoukossa isillä (93,8 %) oli äitejä (90,5 %) useammin ylipäättään liikuntaharrastustaustaa, ja kilpaurheiluusta etenkin. Äidit (59,7 %) olivat harrastaneet isää (37,1 %) useammin vain kuntoilumielessä. Tosikisaajien isistä peräti 24,5 % oli harrastanut kilpaurheilua vähintään SM-tasolla, harrastekisaajien isistä 16,9 %. Taulukossa 1 on esitetty vanhempien yhdistetty, uudelleen luokiteltu harrastustausta ja sen yhteydet nuorten harrastustasoihin. Harrastekisaajien vanhemmissa oli enemmän niitä, joista *kumpikaan* ei ollut harrastanut liikuntaa tai oli harrastanut vain kuntoilumielessä (sovitettut jäännökset=5,3). Tosikisaajilla taas oli harrastekisaajia useammin kilpaurheiluustainen isä ja äiti (sovitettut jäännökset=4,7). Äitien osalta eroa ilmeni myös kuntoilijoiden ja liikuntaharrastamattomien välillä: tosikisaajilla oli harrastekisaajia useammin kuntoileva kuin liikuntaa harrastamaton äiti ($p=0,03$). Isien osalta tilastollisesti merkitsevää eroa ei syntynyt. Vanhempien yhteisvaikutusta lajikohtaisesti tarkasteltuna tilastollisesti merkitseviä eroja ($p<0,05$) ilmeni jalkapallossa, jääkiekossa ja yleisurheilussa.

TAULUKKO 1. Vanhempien yhdistetyn harrastustaustan yhteys nuoren harrastustasoon.

		Äiti ei/kunto Isä ei/kunto	Äiti ei/kunto Isä kilpa	Äiti kilpa Isä ei/kunto	Äiti kilpa Isä kilpa
Tosikisaajat	n	299	369	94	276
	%	28,8 %	35,5 %	9,1 %	26,6 %
	sovitettut jäännökset	-5,3	0,8	0,8	4,7
Harrastekisaajat	n	514	444	106	241
	%	39,4 %	34,0 %	8,1 %	18,5 %
	sovitettut jäännökset	5,3	-0,8	-0,8	-4,7

TAULUKKO 2. Vanhempien vaikutus nuoren kiinnostukseen urheilu-harrastusta kohtaan, "suuri vaikutus" -vastanneiden osuus (%).

	Aloitusvaihe		Erikoistumisvaihe	
	Harrastekisaajat	Tosikisaajat	Harrastekisaajat	Tosikisaajat
Jalkapallo	46,6	54,6	28,7	34,1
Jääkiekko	54,9	61,2	34,4	32,4
Koripallo	49,8	60,4	32,3	41,7
Yleisurheilu	60,7	73,0	34,8	50,8
Maastohiihto	79,3	81,2	47,6	59,4
Kaikki	52,9	61,1	32,6	37,9

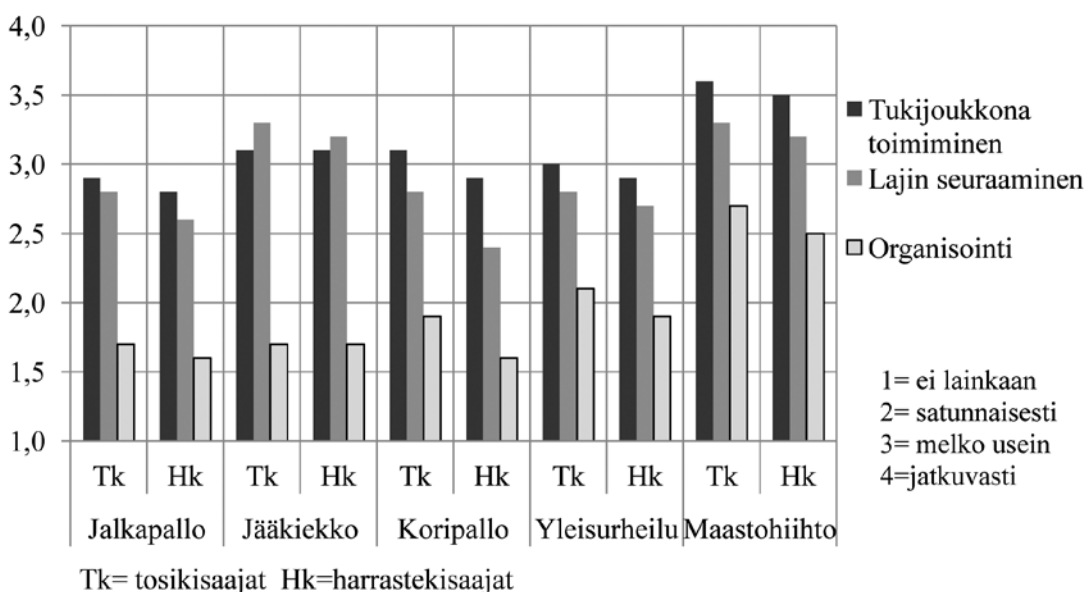
Vanhempien vaikutus kiinnostukseen urheiluharrastusta kohtaan. Harrastuksen aloitushetkellä vanhemmilla oli muita henkilöitä selvästi useammin suuri vaikutus kiinnostukseen urheiluharrastusta kohtaan (56,5 % vastasi suuri vaikutus). Sen sijaan vastaushetkellä nuoret arvioivat kavereiden vaikuttavan vahvemmin. Taulukossa 2 tarkastellaan vanhempien vaikutusta tosikisaajien ja harrastekisaajien kesken lajeittain. Harrastusta aloitettaessa vanhempien vaikuttavuus on merkitsevästi suurempi tosikisaajilla kuin harrastelijoilla (Pearsonin khiin-neliö=16,1, df=2, p=0,000). Tässä tutkimuksessa vaikuttavuuden eroa ryhmillä voidaan selittää mm. harrastuksen aloitusiällä, joka oli tosikisaajilla keskimäärin 7,1 vuotta ja harrastekisaajilla 8,1 vuotta. Mitä nuorempana harrastus aloitetaan, sitä varmemmin vanhemmat ovat siihen vaikuttamassa. Vastaushetkellä, harrastuksen erikoistumisvaiheessa, vanhempien vaikuttavuus pienenee ja tilastollisesti ero ryhmien välillä tasoittuu hieman (Pearsonin khiin-neliö=8,3, df=2, p=0,02). Merkitsevä on, että tosikisaajistakin 18 % katsoi, ettei erikoistumisvaiheessa vanhemmilla ollut lainkaan vaikutusta kiinnostukseen urheiluharrastusta kohtaan.

Vanhempien vaikutuksen suhteen ilmenee tilastollisesti erittäin merkitseviä eroja myös eri lajien harrastajien välillä (aloitusvaihe Pearsonin khiin-neliö=65,3, df=8, p=0,000; vastaushetki Pearson khiin-neliö=46,8, df=8, p=0,000). Maastohiihtäjistä 80,1 % ja jalkapalloilijoista 50,2 % raportoi, että vanhemmilla oli aloitusvaiheessa suuri vaikutus kiinnostukseen urheiluharrastusta kohtaan. Vastaus-

hetkestä samoin ajatteli maastohiihtäjistä 53,0 % ja jalkapalloilijoista 31,1 %. Vanhemmilla on suuri merkitys varsinkin maastohiihdossa ja yleisurheilussa, sekä lajiharrastuksen aloitusvaiheessa että vastaushetkellä. Tosikisaajat ilmoittavat vaikutuksen suuremmaksi kuin harrastekisaajat kaikissa muissa lajeissa ja vaiheissa, paitsi jääkiekossa vastaushetkellä (taulukko 2).

Vanhemmat osallistuivat nuoren urheiluharrastukseen useimmin 1) toimimalla tukijoukkoina (ka. 3,0 tosikisaajat /2,9 harrastekisaajat), toiseksi 2) seuraamalla lajia (ka. 3,0 tosikisaajat/2,8 harrastekisaajat) ja vähiten 3) organisoimalla itse urheilutoimintaa (ka. 1,8 tosikisaajat/ 1,7 harrastekisaajat). Harrastajaryhmien väliset erot olivat tilastollisesti merkitseviä (p₁=0,001, p₂=0,000, p₃=0,004), vaikka eivät käytännössä ole suuria. Tukijoukkoina toimimista ja lajin seuraamista yhdessä tapahtui keskimäärin 'melko usein' kummallakin vertailuryhmällä. Tukijoukkona toimimisessa, kuten ylipäätään kaikessa osallistumisessa, eniten osallistutaan harjoituksiin ja peleihin tai kisoihin kuljettamiseen (jatkuvasti: Tk=67,3 %, Hk=61,3 %) sekä kotipelien ja -kisojen seuraamiseen (jatkuvasti: Tk=62,4 %, Hk=54,6 %). Urheiluseuratoiminnan organisointiin osallistuttiin selvästi harvemmin, keskimäärin "satunnaisesti". Lähes kaikkien nuorten urheilijoiden (98,5 %) vanhemmat osallistuivat jollain tapaa nuoren harrastukseen vähintään melko usein.

Myös lajikohtaisesti tarkasteltuna tosikisaajien vanhemmat osallistuivat harrastelijoiden vanhempia useammin nuoren harrastukseen (kuvio 1). Intensiivinen harrastaminen on siten yhteydessä van-

KUVIO 1. Tosikisaajien ja harrastekisaajien vanhempien osallistuminen nuoren harrastukseen lajeittain (ka.)

hempien voimallisempaan osallistumiseen nuoren harrastukseen. Kuviosta 1 kuitenkin nähdään, että erityisesti maastohiihdossa harrastekisaajienkin vanhemmat osallistuivat selvästi aktiivisemmin kuin monessa lajissa tosikisaajien vanhemmat. Ero on varsin selvä erityisesti harrastuksen organisoinnissa. Yleisesti vaihtelua vanhempien osallistumisen dimensioissa selittävät merkitsevästi (MANOVA) sekä harrastajaryhmät (F(1), Wilksin $\lambda=0,092$, $p=0,000$) että lajit (F(4), Wilksin $\lambda=0,766$, $p=0,000$). Harrastajaryhmällä ja lajilla on yhdysvaikutus pääkomponenteista vain organisoinnin suhteen ($p=0,009$).

POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Lajikulttuuri ja harrastustaso yhteydessä vanhempien merkitykseen

Tässä artikkelissa tarkasteltiin vanhempien roolia kilpaurheiluun sosiaalistumisessa, perustuen nuorille urheilijoille tehtyyn kyselyyn. Tulosten analysoinnissa tarkastelu kohdistettiin erityisesti eroihin harrastustasossa, koska aikaisemmissa tutkimuksissa tavoitteellisen kilpaurheilun oli havaittu olevan yhteydessä nk. perhetekijöihin. Aineiston analyysissä lajikulttuuriset erot näyttäytyivät tärkeänä erottelevana tekijänä, joten ne otettiin mukaan vanhempien merkityksen tarkasteluun.

Aineistossa tosikisaajien ja harrastekisaajien välille muodostui eroja kaikissa urheiluun liittyvissä, vanhempien roolia tai merkitystä kuvaavissa muuttujissa. Tosikisaajien vanhemmat olivat harrastekisaajien vanhempia useammin 1) kilpaurheilutaustaisia, 2) vaikuttamassa vahvasti nuoren kiinnostukseen urheiluharrastusta kohtaan sekä 3) osallistumassa nuoren harrastukseen. Tulokset tukevat aiempien tutkimusten tuloksia siitä, että kiinnostus kilpaurheiluun ”periytyy” ja että tavoitteellinen kilpaurheiluharrastus asettaa erilaisia vaatimuksia myös urheilijan perheelle kuin löyhempi harrastaminen. Erot tosikisaajien ja harrastekisaajien välillä eivät kuitenkaan käytännössä muodostuneet kovin suuriksi. Tähän vaikuttaa se, että vastaajina olivat saman ikäluokan lisenssiurheilijat, jotka oli jaettu kahteen joukkoon. Tällöin ryhmien erot eivät tule yleensä kovin suuriksi, koska moni vastaaja on lähellä koko joukon keskiarvoa. Toinen eroja tasoitava tekijä voisi olla se, ettei tosikisaajien muodostaminen valittuun kriteerein ollut paras mahdollinen tapa kuvata potentiaalisia huippu-urheilijoita, jotka ovat erikoistumisvaiheessa menossa kohti panostusvaihetta (ks. Côte & Hay 2002). Keskeisin tutkimuksen tulos kuitenkin on, että erot tosikisaajien ja harrastekisaajien välillä todentuivat kaikilla tarkastelluilla muuttujilla.

Erot lajien välillä muodostuivat merkittäviksi, kun tarkastellaan vanhempien vaikutusta nuoren kiinnostukseen ja vanhempien osallistumista harrastukseen. Tutkituista lajeista erottuu erityisesti maastohiihto, joissa vanhemmilla on em. osa-alueiden suhteen suuri merkitys. Vanhempien rooli ja merkitys näyttää siten riippuvan paljolti lajikulttuurista. Tulos on siinä mielessä mielenkiintoinen, että sosiaalistumisen näkökulmasta kilpaurheilun tarkastelu ”perheprojektina” ei näyttäydäkään tärkeältä vain huipulle tähtäävillä nuorilla vaan erityisesti tietyn lajin nuorilla. Lajien välisiä eroja selittää esimerkiksi urheilijoiden asuinpaikka: joukkuepallolajit ovat pääasiassa kaupunkilajeja, yleisurheilu ja maastohiihto maaseutumaisempia. Kaupunkiympäristössä sosiaalinen ympäristö on maaseutua moniulotteisempi, jolloin sosiaalistumiseenkin vaikuttavat monenlaiset tekijät. Myös lajin edellytykset esimerkiksi välineiden hankinnassa, huollossa ja kuljettamisessa aiheuttavat eroja. Lajin seuraamisessa esiintyviä eroja jääkiekon ja maastohiihdon hyväksi taas voi selittää se, että ko. lajit ovat muutoinkin seuratuimpia lajeja kansallisesti. (KIHU 2012) Lajien välisten erojen tulkinat vaatisivat kuitenkin tätä tutkimusta seikkaperäisempää tarkastelua ja tutkimuksen suuntautumista syvällisemmin lajikulttuureihin.

Tämän tutkimuksen perusteella ei voida päätellä, mikä on vanhempien osallistumisen vaikutussuunta – vaikuttaako vanhempien osallistuminen nuoren harrastamisintoon vai toisin päin. Todennäköisesti tämä on itseään vahvistava kehä, joka ilmentää myös sosiaalistumisprosessin vuorovaikutuksellista luonnetta. Tässä esitetyt tulokset eivät myöskään juuri tavoita urheiluun sosiaalistumista yksilön prosessina, jossa voitaisiin tarkastella vanhempien merkityksen tai roolin muuttumista prosessin edetessä.

”Vanhempiin vaikuttamisesta” dynaamiseen näkemykseen

Käytännön urheiluelämässä vanhemmat on tunnustettu tärkeänä taustavoimana. Tässäkin aineistossa lähes kaikkien (98,5 %) nuorten urheilijoiden vanhemmat osallistuivat jollain tapaa nuoren harrastukseen vähintään melko usein. Perinteisesti on puhuttu kuljettamisesta, kustantamisesta ja kannustamisesta. Tässä artikkelissa tuotiin esiin sekä aiemman tutkimuksen että esitettyjen tulosten perusteella, että *osallistumisen tapoja voidaan tarkastella paljon totuttua moniulotteisemmin.* Lisäksi tulisi ymmärtää myös vaikutuksia ja merkityksiä, jotka nuoren kilpaurheilulla on perheelle. Järjestökentän toimenpiteenä ”vanhempiin vaikuttaminen” edellyttää, että tunnetaan kilpaurheilu ilmiönä myös perhekontekstissa. Tällöin tarkasteltavaksi tulevat mm. vanhempien suhtautuminen kilpaurheiluun, vapaaehtoistyöhön, vapaa-aikaan yleensä ja vanhemmuuteen (ks. Soini 2011, Kay 2000). Olennaista on ymmärtää sitä dynamiikkaa, joka perheiden ja kilpaurheilun välille syntyy. Oluimmillaan vanhempiin vaikuttaminen jää eräänlaiseksi perheinterventioksi, jossa vanhemmat nähdään vain valistuksen tarpeessa olevana joukkona ja resurssilähteenä. Tutkimustarpeet kulminoituvat siihen, että tarvitaan lisää laadullista, monitieteistäkin tutkimusta kilpaurheilun ja perheen dynamiikasta nimenomaan suomalaisessa urheilukulttuurissa. Lajikulttuurien lähempi tarkastelu lisäisi ymmärrystä tästäkin aiheesta.

Vanhempien merkitys urheiluharrastuksessa synnyttää kysymyksiä varsin monesta näkökulmasta. Kun vanhempien rooli ja merkitys näyttäytyy kilpaurheilussa niin keskeisenä, voidaanko urheilijaksi kehittämisessä ylipäätään enää puhua nuorten kilpaurheilusta, vai tulisiko puhua perhekilpaurheilusta? Monet vanhemmat osallistuvat nykyään niin voimallisesti lastensa urheiluharrastukseen, että oikeastaan hekin ovat ryhtyneet ”harrastamaan” kilpaurheilua – lastensa kilpaurheilua. Urheilijaksi kehittämisessä ei enää ole kyse vain urheilijan polusta, vaan urheilijan koko perheen prosessista, jopa elämäntavasta. Kilpaurheilevan nuoren harrastus ei kuitenkaan automaattisesti, resurssien käytöstä huolimatta, sosiaalista *vanhempia* urheilukulttuuriin. Onkin kysyttävä, mihin merkityskenttään kilpaurheilun ”pyörityksessä” olevat vanhemmat oikeastaan kiinnittyvät urheilukulttuurissa. Jos kiinnittymispintaa ei seurassa ole, jää vanhempien rooli kasvatuksellisten ja vanhemmuuden merkitysulottuvuuksien varaan. Tietysti osa vanhemmistakin innostuu itse lajista nuoren urheiluharrastuksen myötä (ks. esim. Soini 2011).

Toisaalta on pohdittava myös, kuinka mahdollista on kilpaurheilun harrastaminen ilman vanhempien osallistumista. Onko kilpaurheilu tarkoitettu vain niille, joiden vanhemmat ovat siitä kiinnostuneita ja joilla on siihen aika- ja talousresursseja? Artikkelin aineistossa oli vain muutama kymmenen sellaista urheilijaa, joiden vanhemmat eivät juuri osallistu urheiluharrastukseen. Miksi näin on? Mahdollista on, etteivät tällaiset nuoret ole joko vastanneet kyselyyn (vastausprosentti oli varsin alhainen), ole enää mukana urheiluseuratoiminnassa nuoruusvaiheessa tai heitä ei yksinkertaisesti tule sen enempää urheilutoimintaan. Vaikka käytännössä mielellään pohditaan, mitä voitaisiin tehdä vanhempien avustuksella, tulisi myös pohtia, mitä voitaisiin tehdä vanhemmista riippumatta tai huolimatta.

Edellä esitetty johdattaa ajattelemaan urheilun omaleimaisuutta sosiaalistumisen välineenä ja kohteena. Myöhäismodernit nuoruuden

tarkastelut painottavat, että vertaisryhmien merkitys sosiaalisuudessa on kasvanut. Elämisen olosuhteet ja erityisesti elämänvaiheet ovat kirjavoituneet ja eriytyneet toisistaan, mikä mahdollistaa vanhemmista irrallisen kiinnittymisen yhteisöön. Nuoret ovat suuntautuneet vanhemmista riippumattoman, persoonallisen elämäntyylin kehittämiseen (Hurrelmann 1989; Puuronen 2006, 148–167). Voidaan kiteyttää, että sosiaalistumisessa *periytyminen tilalle* – tai maltillisem-

min rinnalle – on tullut *valitseminen*. Yksilö valitsee mihin ja millä tavoin haluaa sosiaalistua. Tässä suhteessa vanhempien mahdollistama kilpaurheilu ei näyttäydy jouhevana vertaisosiaalisuuden kenttänä, vaan jää ikään kuin traditionaalisen sosiaalisuuden kahlitsemaksi. Tämä tarkoittaa kilpaurheilulle rajallisia mahdollisuuksia kamppailu- asemasta yhtenä nuorten identiteetin ja elämäntyylin rakennuspalik-

LÄHTEET

- Aarresola, O. & Kontinen, N.** 2012. Nuori Urheilija -tutkimus: 14–15-vuotiaiden joukkueurheilijoiden harjoittelu, urheilupolun ja mikroympäristö. KIHUn julkaisusarja, nro 30. http://www.kihu.fi/tuotostiedostot/julkainen/2012_aar_nuori_urhe_sel46_27641.pdf. Luettu 13.3.2012.
- Antikainen, A.** 1998. Kasvatus, elämäntyyli ja yhteiskunta. Helsinki: WSOY.
- Baxter-Jones, A. & Maffulli, N.** 2003. Parental influence on sport participation in elite young athletes. *Journal of Sports Medicine & Physical Fitness* 43 (2), 250–255.
- Berger, P. & Luckmann, T.** 1994. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Suom. Vesa Raiskila. 5. painos. Helsinki: Gaudeamus (Alkuteos julk. 1966).
- Bloom, M.** 1985. Generalizations About Talent Development. Teoksessa B. Bloom (toim.) *Developing Talent in Young People*. New York: Ballantine Books, 507–549.
- Bruner, M., Erickson, K., McFadden, K. & Côté, J.** 2009. Tracing the origins of athlete development models in sport: a citation path analysis. *International Review of Sport and Exercise Psychology* 2 (1), 23–37.
- Carlson, R.** 1988. The Socialization of Elite Tennis Players in Sweden: An Analysis of the Players' Backgrounds and Development. *Sociology of Sport Journal* 5 (3), 241–256.
- Carlson, R.** 1993. The Path to the National level in sports in Sweden. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 3 (3), 170–177.
- Côté, J.** 1999. The Influence of the Family in the Development of Talent in Sport. *Sport Psychologist* 13 (4), 395–417.
- Côté, J., Baker, J. & Abernethy, B.** 2007. Practice and Play in the Development of Sport Expertise. Teoksessa R. Eklund & G. Tenenbaum (toim.) *Handbook of Sport Psychology*. 3rd ed. Hoboken, NJ: Wiley, 184–202.
- Côté, J. & Hay, J.** 2002. Children's Involvement in Sport: A Developmental Perspective. Teoksessa J. M. Silva & D. E. Stevens (toim.) *Psychological Foundations of Sport*. Boston (MA): Allyn and Bacon, 484–502.
- Damon, W.** 2006. Socialization and Individuation. Teoksessa G. Handel (toim.) *Childhood Socialization*. 2nd ed. New Brunswick: Aldine Transaction, 3–9.
- Durkheim, E.** 1980. Uskontoelämän alkeismuodot: australialainen toteemijärjestelmä. Suom. Seppo Randell. Helsinki: Tammi (Alkuteos julk. 1912).
- Fraser-Thomas, J., Côté, J. & Deakin, J.** 2008. Examining Adolescent Sport Dropout and Prolonged Engagement from a Developmental Perspective. *Journal of Applied Sport Psychology* 20 (3), 318–333.
- Giddens, A.** *Modernity and self-identity: self and society in the late modern age*. Stanford: Stanford University Press.
- Handel, G.** 2006. *Childhood socialization*. 2nd ed. New Brunswick: Aldine Transaction.
- Henriksen, K., Stambulova, N. & Roessler, K. K.** 2010. Successful talent development in track and field: considering the role of environment. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 20 (2), 122–132.
- Hurrelmann, K.** 1989. The Social World of Adolescents: A Sociological Perspective. Teoksessa K. Hurrelmann & U. Engel (toim.) *The Social World of Adolescents*. International Perspectives. Berlin: Walter de Gruyter, 3–26.
- Härkönen, U.** 2007. Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus – Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria ihmisen kehitymisestä. Teoksessa: A. Niikko, I. Pellikka & E. Savolainen (toim.) *Oppimista, opetusta, monitieteisyyttä*. Joensuu yliopisto. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos, 21–39.
- Jokinen, K. & Saaristo, K.** 2004. *Sosiologia*. Helsinki: WSOY.
- Kansallinen liikuntatutkimus** 2009–2010. *Lapset ja nuoret*. Helsinki: SLU:n julkaisusarja 7/2010.
- Kay, T.** 2000. Sporting excellence: a family affair? *European Physical Education Review* 6 (2), 151–169.
- KIHU** 2012. Huippu-urheilun faktapankki: media. http://www.kihu.fi/faktapankki/faktaalueet/index.php?media_tv. Luettu 14.3.2012.
- Kirk, D., Carlson, T., O'Connor, A., Burke, P., Davis, K. & Glover, S.** 1997. The economic impact on families of children's participation in junior sport. *Australian Journal of Science & Medicine in Sport* 29 (2), 27–33.
- Kirk, D., O'Connor, A., Carlson, T., Burke, P., Davis, K. & Glover, S.** 1997. Time commitments in junior sport: social consequences for participants and their families. *European Journal of Physical Education* 2 (1), 51–73.
- Koski, P.** 2004. Liikuntasuhde – liikunnan kohtaaminen kulttuurisesti rakentuva sosiaalisen maailman. Teoksessa K. Ilmanen (toim.) *Pelit ja kentät: kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta*. Jyväskylän yliopisto, liikunnan sosiaalitieteiden laitos, 189–208.
- Laakso, L., Nupponen, H., Koivusilta, L., Rimpelä, A. & Telama, R.** 2006. Liikkuvaksi nuoreksi kasvaminen on monen tekijän summa. *Liikunta & Tiede* 43 (2), 4–13.
- Lavallee, D. & Wylleman, P.** 2000. *Career Transitions in Sport: International Perspectives*. Morgantown: Fitness Information Technology.
- Lehmuskallio, M.** 2007. Liikuntakulttuurin kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhteesta. Turun yliopiston julkaisuja C 163.
- Liukkonen, J.** 1998. Enjoyment in youth sports: A goal perspectives approach. *Jyväskylä: Likes – Research Reports on Sport and Health* 114.
- Loy, J. W., McPherson, B. D. & Kenyon G.** 1978. *Sport and social systems. A guide to the analysis, problems, and literature*. Reading MA: Addison-Wesley.
- Pekkala, J. & Heikkala, J.** 2007. Liikunnan kansanliikkeen 'neljäs tie'? Näkökulmia yhteiskunnan ja liikunnan kansalaistoiminnan tulevaisuuteen. Helsinki: SLU. <http://slu-fi-bin.directo.fi/@Bin/02902c0314e9608ccf97fc4931c1d3e8/1331637401/application/pdf/120799/TheTulevaisuusraportti.pdf>. Luettu 13.3.2012.
- Puronaho, K.** 2006. Liikuntaseurojen lasten ja nuorten liikunnan markkinointi: tutkimus lasten ja nuorten liikunnan tuotantoprosessista, resurssista ja kustannuksista. Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä Studies in Business and Economics* 52.
- Puuronen, V.** 2006. *Nuorisotutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Rautava, P., Laakso, L. & Nupponen, H.** 2003. Vanhempien merkitys 5.luokan oppilaiden liikuntaharrastuksessa. *Liikunta & Tiede* 5–6 erikoisliite 2003, 26–32.
- Soini, T.** 2011. Treenimatkoja kuljetusyhteiskunnassa: kilpaurheilijan lapsen vanhemmuus. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Takalo, S.** 2004. Kuka minua liikuttaa?: Sosiaalisen ympäristön koettu merkitys 10–12-vuotiaiden lasten liikunta-aktiivisuuteen. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Lisensiaatintyö.
- Uusi liikuntajärjestö ry.** 2012. <http://www.uusijarjesto.fi/> Luettu 25.8.2012.
- Wolfenden, L. E. & Holt, N. L.** 2005. Talent Development in Elite Junior Tennis: Perceptions of Players, Parents and Coaches. *Journal of Applied Sport Psychology* 17 (2), 108–126.